

QUÈ FOU LA REVOLUCIÓ RUSSA?

Lev Trotski

Conferència pronunciada per Trotski el 27 de novembre de 1932 a l'estadi de Copenhaguen, Dinamarca

(versió al català feta per Alejo Martínez des de: León Trotsky, [1932] 1975, "¿Qué fue la revolución rusa?", en, *Lecciones de Octubre*, El Yunque Editora, Buenos Aires, pp. 77-106)

I

Benvolguts oients: deixeu-me, primer que res, expressar-vos el meu pesar per no poder parlar en llengua danesa davant un auditori de Copenhaguen. No sabem si els oients perdran amb d'això. En allò que concerneix al conferenciant, la ignorància de l'idioma danès l'incapacita per a estar en contacte directe amb la vida i la literatura escandinaves. I això suposa un gran inconvenient! L'idioma alemany, al qual tinc per costum de recórrer per a aquests menesters, és potent i ric però "ma llengua alemanya" és força limitada. A més a més, quan es tracta de qüestions complicades sols és possible d'explicar-se amb la necessària llibertat en la llengua d'un mateix. Demane, puix, la indulgència de l'auditori per anticipat.

La primera vegada que vaig estar en Copenhaguen va ser amb motiu del Congrés Socialista Internacional i serve un grat record de vostra ciutat. Però d'això ja fa un quart de segle. A l'Ore-Sund i als fiords, l'aigua s'ha renovat mantes vegades. Però no sols l'aigua. La guerra ha trencat la columna vertebral del vell continent europeu. Els rius i els mar d'Europa han arrossegat molta sang humana. La Humanitat, en particular llur part europea, ha passat per dures proves, s'ha tornat més ombrívola i brutal. Totes les formes de lluita s'han fet més aspres. El món s'ha endinsat en una època de grans canvis. Les seues expressions extremes són la guerra i la revolució.

Abans de passar al tema de la meua conferència (la revolució) crec que he d'expressar el meu agraïment als organitzadors d'aquest acte, l'Associació de Copenhaguen d'Estudiants Socialdemòcrates. Ho faig en qualitat d'adversari polític. Cert és que la meua conferència tracta qüestions històrico-científiques. Però resulta impossible parlar d'una revolució, de la qual ha sorgit la República dels Soviets, sense tenir una posició política. En ma qualitat de conferenciant, la meua bandera continua essent la mateixa sota la que vaig participar als esdeveniments revolucionaris.

Fins la guerra, el partit bolxevic pertangué a la socialdemocràcia internacional. El 4 d'agost del 1914, el vot de la socialdemocràcia alemanya a favor dels crèdits de guerra acabà per sempre amb aqueixa unitat i obrí l'era de la incessant i intransigent lluita del bolxevisme contra la socialdemocràcia. ¿Significa açò, doncs, que els organitzadors d'aquesta reunió han comès un error en invitar-me com a conferenciant? En tot cas l'auditori podrà jutjar únicament després de pronunciada la conferència. Per a justificar la meua acceptació de tan amable invitació, per a desenrotllar una conferència sobre la Revolució russa, em permetré de recordar que, durant trenta-cinc anys de ma vida política, el tema de la Revolució russa ha estat l'eix pràctic i teòric de les meues preocupacions i actes. Crec, doncs, que això em dóna algun dret a esperar poder ajudar no únicament els amics en idees sinó, també, els meus adversaris (almenys de partit) a comprendre millor molts trets de la revolució que fins avui escapen a llur atenció. En una paraula: l'objecte de la meua conferència és ajudar a comprendre. No em propose ací propagar ni fer una crida a la revolució, sols explicar.

No sé si a l'Olimp escandinau hi havia una deessa de la rebel·lió. Ho dubte. Siga com siga, no pregarem pels seus favors. Anem a posar la nostra conferència sota el signe de Snotra, la vella deessa del coneixement. No obstant això, tractarem d'estudiar el caràcter dramàtic de la revolució com esdeveniment vital amb la impassibilitat de l'anatomista. Si el conferenciant resulta per això més sec confie que els oients sabran justificar-lo.

Per començar, fixem qualques principis sociològics elementals que són, sens dubtes, familiars a tots vostès. Confie que els tindrem ben presents en enfrontar-nos a un fenomen tan complex com la Revolució.

La societat humana és el resultat històric de la lluita per l'existència i la seguretat en el manteniment de les generacions. El caràcter de la societat és determinat pel caràcter de la seua economia; el caràcter de la seua economia està determinat pel dels seus mitjans de producció.

A cada gran època de desenvolupament de les forces productives correspon un regim social determinat. Fins ara cada regim social ha assegurat enormes avantatges a la classe dominant.

De tot això en resulta evident que els règims socials no són pas eterns. Naixen històricament i esdevenen obstacles al progrés ulterior. "Tot el que naix ha de perir". Però mai una classe dominant ha abdicat voluntàriament i pacíficament de llur poder. En les qüestions de la vida i la mort els arguments fonamentats en la raó mai han reemplaçat els arguments de la força. És trist de dir-ho, però així és. No hem estat nosaltres que hem fet aquest món, sols podem prendre'l tal qual és.

La revolució significa un canvi de règim social. Transmet el poder de les mans d'una classe que està ja esgotada a les mans d'una altra classe en ascens. La insurrecció constitueix el moment més crític i agut en la lluita de dues classes pel poder. La revolta únicament pot dur a la victòria real de la revolució i a la erecció d'un nou règim si es recolza en una classe progressiva que siga capaç d'agrupar al seu voltant a la immensa majoria del poble. A diferència dels processos de la natura, la revolució es realitza mitjançant els homes. Però en la revolució també els homes obren sota la influència de condicions socials que no són lliurement escollides per ells sinó que són heretades del passat i que els assenyalen imperativament el camí. Precisament a causa d'això, i sols per això, és que la revolució té llurs pròpies lleis. Però la consciència humana no és limitada a reflectir passivament les condicions objectives sinó que té la virtut de reaccionar activament sobre elles. En determinats moments aquesta reacció assoleix un caràcter de masses, tens, apassionat. Llavors cauen les barreres del dret i del poder. Precisament la intervenció activa de les masses en els esdeveniments constitueix l'element més indispensable de la revolució. I, tanmateix, àdhuc la més fogosa activitat pot quedar reduïda simplement al nivell d'una demostració, d'una rebel·lió, sense elevar-se a l'altura d'una revolució. La revolta de les masses ha de conduir a l'enderrocament de la dominació d'una classe i a l'establiment de la dominació d'una altra. Únicament així tindrem una revolució consumada. La revolta de les masses no és una empresa aïllada que es pot provocar a caprici sinó que representa un element objectivament condicionat en el desenvolupament de la revolució, la qual és un procés objectivament condicionat pel desenvolupament de la societat. Tot això, però, no vol dir que una vegada existents les condicions objectives de la revolta s'haja d'esperar passivament amb la boca oberta. En els esdeveniments humans també hi ha, com digué Shakespeare, fluxos i refluxos que aprofitats en llur ascens menen a l'èxit: "There is a tide in the affairs of men which taken at the flood, leads on to fortune." Per tal d'escombrar el règim que es sobreviu, la classe avançada ha de comprendre que ha arribat llur hora i proposar-se la tasca de la conquesta del poder. Ací s'obre el camp de l'acció revolucionària conscient, on la previsió i el càlcul s'uneixen a la voluntat i la bravura. Dit d'altra forma: ací s'obre el camp de l'acció del partit.

El partit revolucionari és la condensació del més selecte de la classe avançada. La victòria de la revolució proletària és impossible sense un partit capaç d'orientar-se en les circumstàncies, d'apreciar la marxa i ritme dels esdeveniments i de conquistar a temps la confiança de les masses. Tal és la relació entre els factors objectius i subjectius de la revolució i la insurrecció. Com sabeu ja, en les discussions els adversaris (en particular en la teologia) tenen el costum de desacreditar freqüentment la veritat científica portant-la a l'absurd. Això s'anomena en lògica *reductio ad absurdum*. Nosaltres tractarem de seguir el camí oposat, és a dir, partirem d'un absurd per tal d'apropar-nos amb més seguretat a la veritat. Realment no tenim dret de lamentar-nos per manca d'absurds. Vegem un dels més frescos i grossos. L'escriptor italià Malaparte (quelcom així com un teòric feixista, que també existeix aqueix producte), ha publicat recentment un llibre sobre la tècnica del colp d'estat. L'autor hi consagra un nombre no menyspreable de pàgines de llur "investigació" a la insurrecció d'octubre. A diferència de l'"estratègia" de Lenin, que roman unida a les relacions socials i polítiques de la Rússia de 1918, "la tàctica de Trotski no està (segons les paraules de Malaparte) unida per res a les condicions generals del país". Tal és la idea principal de l'obra! Malaparte obliga a Lenin i Trotski, en les pàgines del seu llibre, a fer nombrosos diàlegs en què els interlocutors donen prova de tan poca profunditat d'esperit com tan poca en concedí la natura a Malaparte. A les objeccions de Lenin sobre les premisses socials i polítiques de la insurrecció, Malaparte atribueix a Trotski la resposta literal següent: "Vostra estratègia exigeix massa condicions favorables i la insurrecció no té necessitat de res: es basta per ella mateixa." Tal és, precisament, estimats oients, l'absurd que ha de servir-nos per a apropar-nos a la veritat. L'autor repeteix amb molta persistència que en octubre no va ser l'estratègia de Lenin sinó la tàctica de Trotski que triomfà. Aquesta tàctica amenaça,

segons les seues pròpies paraules, encara ara la tranquil·litat dels estats europeus. “L’estratègia de Lenin (cite textualment) no constitueix cap perill immediat per als governs d’Europa. La tàctica de Trotski constitueix un perill actual i, per tant, permanent”. Més concretament: “Poseu a Poincaré en el lloc de Kerenskij i el colp d’estat bolxevic d’octubre de 1917 s’hagués realitzat igualment.” Resulta difícil de creure que semblant llibre siga traduït a diversos idiomes i acollit seriosament. Debades tractaríem de profunditzar en per què, en general, l’estratègia de Lenin, depenent de les condicions històriques, és necessària si la “tàctica de Trotski” permet de resoldre el mateix problema en totes les situacions. I, per què les revolucions victorioses són tan rares si per al triomf n’és prou amb un par de receptes tècniques?

El diàleg entre Lenin i Trotski que presenta l’escriptor feixista és una invenció inapta des del principi a la fi. Invencions per l’estil circulen moltes pel món. Un exemple: acaba d’editar-se en Madrid, sotasignat per mi, un llibre, *Vida de Lenin*, del qual soc tan responsable com de les receptes tàctiques de Malaparte. El setmanari de Madrid *Estampa* publicà, d’aquest pretès llibre de Trotski sobre Lenin, capítols sencers que contenen ultratges abominables contra la memòria de l’home que jo estimava, i estime, incomparablement més que a qualsevol altre dels meus contemporanis. Però deixem els falsaris a llur sort. El vell Guillem Liebknicht, pare del combatent i immortal Carles Liebknicht, acostumava dir: “El polític revolucionari hauria d’estar proveït d’una pell grossa.” El doctor Stockmann, més expressiu encara, recomanava, a tothom que es proposarà d’enfrontar-se a l’opinió pública, no posar-se els pantalons nous. Tinguem, doncs, en compte aquests dos bons consells i passem, tot seguit, a l’ordre del dia.

Quines són les preguntes que la Revolució d’Octubre suggereix a tota persona reflexiva? Primera: per què i com aquesta revolució va assolir l’èxit? O, més concretament, per què la revolució proletària ha triomfat en un dels països més endarrerits d’Europa? Segona: què és el que ha dut la Revolució d’Octubre? I, l’última, tercera: s’ha realitzat el que s’esperava d’ella?

A la primera pregunta (sobre les causes) es pot ja contestar d’una forma, si fa o no fa, completa. Jo he tractat de fer-ho de la forma més explícita possible en la meua *Història de la Revolució Russa*. Ací no puc fer altra cosa que formular les conclusions més importants. El fet que el proletariat haja arribat al poder per primera vegada en un país tan endarrerit com l’antiga Rússia tsarista sols a primer colp d’ull pot semblar misteriós; en realitat resulta d’una rigorosa lògica. Es podia preveure i es va preveure. És més: sota la perspectiva d’aquest fet, els revolucionaris marxistes edificaren llur estratègia molt abans de desenvolupar-se els esdeveniments decisius. L’explicació primera i més general: Rússia és un país endarrerit però, així i tot, Rússia no és més que una part de l’economia mundial, un element del sistema capitalista mundial. En aquest sentit, Lenin ha resolt l’enigma de la revolució russa amb la següent fórmula lapidària: la cadena s’ha trencat per la baula més dèbil. Una il·lustració clara: la gran guerra, fruit de les contradiccions de l’imperialisme mundial, arrossegà en el seu remolí països que es trobaven en diferents etapes de desenvolupament però els imposà a tots les mateixes exigències. És clar que les càrregues de la guerra havien de ser particularment insuportables per als països més endarrerits. Rússia fou la que primer es veié obligada a cedir terreny. Però, per tal de desentendre’s de la guerra, el poble havia d’abatre les classes dirigents. Així fou com la cadena de la guerra es trencà per la baula més dèbil. Però la guerra no és una catàstrofe que ve de l’exterior, com és ara un terratrèmol, sinó que (per parlar com el vell Clausewitz) és la continuació de la política amb d’altres mitjans. Durant la guerra, les tendències principals del sistema imperialista dels temps de “pau” no feren sinó expressar-se més asprament. Com més elevades siguen les forces productives generals; com més agudament es manifesten els antagonismes; com més desenfundament es desenrotlle el curs dels armaments, més penosa resulta la situació per als participants més dèbils. Precisament aquesta és la causa per la qual els països més endarrerits ocupen el primer lloc en la sèrie d’enderrocaments. La cadena del capitalisme tendeix sempre a trencar-se per les seues baules més dèbils. Si per causa de determinades circumstàncies extraordinàries, o extraordinàriament desfavorables (com és ara una intervenció militar victoriosa de l’exterior deguda a mancances irreparables del propi govern soviètic), es restablís el capitalisme rus sobre l’immens territori soviètic, la seua inevitable insuficiència històrica el faria molt aviat caure altra vegada víctima de les mateixes contradiccions que el dugueren en 1917 a l’explosió. Cap recepta tàctica hagués pogut donar a llum la Revolució d’Octubre de no dur-la Rússia a les seues entranyes. El partit revolucionari no pot assignar-se altra funció que no siga la del llevador que es veu obligat a recórrer a una operació de cesària. Hom podria objectar-me: les vostres consideracions generals poder ser suficients per a explicar per quina raó la vella Rússia (aquest país on el capitalisme endarrerit, junt a una classe camperola miserable, estava coronat per una noblesa parasitària i, per acabar, per una monarquia putrefacta) havia de naufragar. Però en la imatge de la cadena i de la baula més dèbil manca encara la clau de l’enigma: com en un país endarrerit podia triomfar la revolució socialista? Perquè la història coneix molts exemples de decadència de països i de cultures que no han estat capaços d’un ressorgir progressiu després de l’enfonsament

simultani de les velles classes. L'enfonsament de la vella Rússia hauria d'haver transformat el país en una colònia capitalista i, segons sembla, no en un estat socialista. Aquesta objecció és molt interessant i duu directament al cor del problema. I, no obstant això, aquesta abjecció està viciada; jo diria desproveïda de proporció interna. Per una banda prové d'una concepció exagerada en allò que concerneix a l'endarreriment de Rússia i, d'altra banda, d'una falsa concepció teòrica en allò que es refereix al fenomen de l'endarreriment en general.

Els éssers vius (naturalment que l'home entre d'ells) travessen, en relació a l'edat, estadis de desenvolupament semblants. En un nen normal de cinc anys es troba determinada proporció entre el pes, la talla i els òrgans interns. Però això ja no passa amb la consciència humana. En oposició amb l'anatomia i la fisiologia, la psicologia, tant de l'individu com de la col·lectivitat, es distingeix per una extraordinària capacitat d'assimilació, flexibilitat i elasticitat: aquí rau també l'avantatge aristocràtic de l'home sobre llur parent més pròxim de l'espècie de les mones. La consciència susceptible d'assimilar confereix (com a condició necessària del progrés històric) als "organismes" anomenats socials, a diferència dels organismes reals, és a dir biològics, una extraordinària variabilitat de l'estructura interna. En el desenvolupament de les nacions i dels estats, dels capitalistes en particular, no existeix ni similitud ni uniformitat. Diferents graus de cultura, fins i tot en pols oposats, s'aproximen i combinen, amb molta freqüència, en la vida d'un país. No oblidem, benvolguts oients, que l'endarreriment històric és una noció relativa. Si existeixen països endarrerits i avançats, hi ha també una acció recíproca entre d'ells; hi ha la pressió dels països avançats sobre el retardataris; hi ha la necessitat per als països endarrerits d'atrapar els països progressius, d'adquirir-los la tècnica, la ciència, etc. Així és que sorgí una *tipus combinat de desenvolupament*: els trets més endarrerits s'acoblen a l'última paraula de la tècnica i del pensament mundials. En fi, els països històricament endarrerits es veuen a vegades obligats a sobrepassar a la resta. L'elasticitat de la consciència col·lectiva dóna la possibilitat d'assolir, en determinades condicions, sobre l'arena social, el resultat que en psicologia individual s'anomena "compensació". En aquest sentit es pot afirmar que la Revolució d'Octubre fou per als pobles de Rússia un mitjà heroic de superar llur pròpia inferioritat econòmica i cultural.

Passem, però, per sobre d'aquestes generalitzacions històrico-polítiques que potser siguen un xic abstractes i plategem la mateixa qüestió sota una forma concreta, és a dir a través dels fets econòmics vius. L'endarreriment de la Rússia del segle XX s'expressa més clarament de la següent manera: la indústria ocupa en el país un lloc mínim en comparació al camperolat. El conjunt d'aquest darrer significa una baixa productivitat de treball nacional. Seria prou de dir que a les vespres de la guerra, quan la Rússia tsarista havia assolit el cim de la seua prosperitat, la renda nacional era vuit o deu vegades inferior a la dels Estats Units. Açò expressa numèricament l'"amplitud" de l'endarreriment, si és que podem servir-nos de la paraula amplitud en allò que concerneix l'endarreriment. La llei del desenvolupament desigual i combinat s'expressa alhora, i a cada pas, en el domini econòmic, tant en els fenòmens simples com en els complexos. Gairebé sense rutes nacionals, Rússia es veié obligada a construir ferrocarrils. Sense haver passat per l'artesanat i per la manufactura europees, Rússia saltà directament a la producció mecanitzada. Saltar etapes intermèdies, tal és el camí dels països endarrerits. Mentre que l'economia camperola romania freqüentment al nivell dels segle XVII, la indústria de Rússia es trobava al nivell dels països avançats i, fins i tot, els sobrepassava en molts aspectes, si no en la capacitat almenys sí en el seu tipus. És prou de consignar que les grans empreses amb més de mil obrers ocupaven en els Estats Units menys del 18% de la totalitat dels obrers industrials mentre que en Rússia la proporció era del 41%. Aquest fet concorda força mal amb la concepció trivial de l'endarreriment econòmic de Rússia. I, no obstant això, no contradiu l'endarreriment general sinó que el completa dialècticament. L'estructura de classes del país implicava també el mateix caràcter contradictori. El capital financer d'Europa industrialitza l'economia russa a un ritme accelerat. La burgesia industrial aviat adquireix el caràcter de gran capitalisme, enemic del poble. A més a més, els accionistes estrangers viuen fora del país. Pel contrari, els obrers són autènticament russos. Una burgesia russa numèricament dèbil, que no tenia cap arrel nacional, es trobava, d'aquesta forma, oposada a un proletariat relativament fort, amb fermes i profundes arrels en el poble. Al caràcter revolucionari del proletariat hi contribuï el fet que Rússia, precisament com a país endarrerit, obligada a acoblar els adversaris, no havia, per altra banda, arribat encara a elaborar un conservadorisme social i polític propis. Com la nació més conservadora d'Europa, i fins i tot del món sencer, el més vell país capitalista, Anglaterra, em dóna la raó. Molt bé podria ser considerada Rússia com el país desproveït de conservadorisme. El proletariat rus, jove, fresc, resolut, no constitueix, amb tot, més que una ínfima minoria de la nació. Les reserves de la seua potència revolucionària es trobaven fora de llur propi si: en la classe camperola, que vivia en un semiservatge i en les nacionalitats oprimides.

La qüestió agrària constituïa la base de la revolució. L'antiga servitud que comportava l'autocràcia resultava doblement insuportable en les noves condicions d'explotació capitalista. La comunitat agrària estava constituïda per uns 140 milions de deciatines. A trenta mil grans propietaris terratinents, posseïdors cadascun d'ells d'una mitjana de més de 2.000 deciatines, els corresponien en total 70 milions de deciatines, és a dir tant com a deu milions de famílies camperoles, o siga cinquanta milions d'éssers humans. *Aquesta estadística de la terra constituïa un programa acabat d'insurrecció camperola.* Un noble, Boborkin, escrivia en 1917 al camarlenç Rodzianko, president de la darrera Duma de l'Estat: "Jo sóc un gran propietari terratinent i no se m'acudeix pensar, ni per un moment, que haja de perdre la meua terra i menys per a un fi increïble: per a fer una experiència socialista." Tanmateix, les revolucions sempre tenen per objecte la mateixa tasca: realitzar allò que no entra en el caps de les classes dominants.

En la tardor de 1917 quasi tot el país era un vast camp d'aixecaments camperols. De 621 districtes de la vella Rússia, 482, és a dir el 77%, estaven influïts pel moviment. El resplendor de l'incendi de l'aldea il·luminava la palestra de la revolta en les ciutats. Podreu objectar-me: però la guerra camperola contra els propietaris terratinents és un dels elements clàssics de la revolució burgesa i no de la revolució proletària! Responc: completament just; així succeí en el passat. Però passa que la impotència del capitalisme per a viure en un país endarrerit s'expressa, precisament, en el fet que la revolta camperola no impulsa cap endavant a les classes burgeses en Rússia sinó que, ben al contrari, les espenta cap el camp de la reacció. Si no volia fracassar, al camperolat no li quedava cap altre camí que l'aliança amb el proletariat industrial. Aquest lligam revolucionari de les dues classes oprimides fou previst genialment per Lenin i preparat des de molt de temps. Si la qüestió hagués pogut ser francament resolta per la burgesia, amb tota seguretat que el proletariat no hagués conquerit el poder en 1917. La burgesia russa, egoista i covarda, en havent arribat massa tard, queia precoçment en decrepitud i no gosà alçar la mà contra la propietat feudal. Amb això la burgesia li deixà el poder al proletariat i, alhora, el dret de disposar de la sort de la societat burgesa. Per a que l'estat soviètic fóra una realitat, era absolutament necessària l'acció combinada d'aquests factors de natura històrica distinta: la guerra camperola, és a dir un moviment que es característic de l'aurora del desenvolupament burgès, i la revolta proletària, que anuncia el crepuscle de la societat burgesa. En açò resideix el caràcter *combinat* de la revolució russa. És prou que l'ós camperol s'aixequi, refermant-se dempeus, per a donar a conèixer la seua terrible escamesa. No obstant això, l'ós camperol manca de la capacitat per a donar a la seua indignació una expressió conscient; necessita sempre un conductor. Per primer vegada en la història del moviment social, la classe camperola revoltada ha trobat en la persona del proletariat un dirigent lleial. Quatre milions d'obrers de la indústria i dels transports condueixen a cent milions de camperols. Tal fou la relació natural i inevitable en la revolució entre el proletariat i la classe camperola.

La segona reserva revolucionària del proletariat estava constituïda per les nacionalitats oprimides, integrades, així mateix, en la seua major part per camperols. El caràcter extensiu del desenvolupament de l'estat (que s'eixampla com una taca d'oli des del centre moscovita fins la perifèria) està íntimament lligat a l'endarreriment històric del país. A l'est sotmet les poblacions força més endarrerides per tal d'ofegar millor amb el seu recolzament a les nacionalitats més desenvolupades de l'oest. Als setanta milions de grans russos que constitueixen la massa principal de la població s'agreguen, així, noranta milions d'"al·lògens". Així quedà constituït l'Imperi, en la composició del qual la nació dominant sols estava integrada per un 43% de la població mentre que l'altre 57% era un barreja de nacionalitats, cultura i règims diferents. La pressió nacional era en Rússia incomparablement més brutal que als estats veïns, sobrepasant, essent francs, no sols als que estaven a l'altra banda de la frontera occidental sinó també als de l'oriental. Tal estat de coses conferia al problema nacional una enorme força explosiva. La burgesia liberal russa no volia, ni en la qüestió nacional ni en la agrària, anar més enllà de determinades atenuacions del règim d'opressió i violència. Els governs "demòcrates" de Miliukov i Kerenskij, que eren l'expressió dels interessos de la burgesia i de la burocràcia granrussa, es dedicaren en el curs dels vuit mesos de llur existència a ensenyar a les nacionalitats oprimides la següent lliçó: no obtindreu el que desitgeu fins que no ho arranqueu per la força. Feia ja molt de temps que Lenin havia previst l'inevitable del desenrotllament del moviment nacional centrífug. El Partit Bolxevic lluità obstinadament durant anys pel dret d'autodeterminació de les nacionalitat, és a dir pel dret a la completa separació estatal. Fou precisament a causa d'aquesta valerosa posició en la qüestió nacional que el proletariat rus pogué guanyar poc a poc la confiança de les poblacions oprimides. El moviment d'alliberament nacional, així com el moviment camperol, es tornaren forçosament contra la democràcia oficial, fortificaren el proletariat, i es llançaren al corrent de la insurrecció d'octubre.

Així es va alçant, a poc a poc, davant de nosaltres el vel de l'enigma de la insurrecció proletària en un país històricament endarrerit. Molt de temps abans de sobrevenir els esdeveniments, els revolucionaris

marxistes havien previst la marxa de la revolució i la funció històrica del jove proletariat rus. Pregue permís per donar ací un extracte de la meua pròpia obra sobre la revolució de 1905:

“En un país econòmicament endarrerit, el proletariat pot fer-se amb el poder abans que en un país capitalista avançat... La revolució russa crea... condicions mitjançant les quals el poder pot passar (amb la victòria de la revolució ha de passar) al proletariat abans que la política del liberalisme burgès tinga la possibilitat de desplegar llur geni estadista... El destí dels interessos revolucionaris més elementals dels camperols... està fortament lligat al destí de tota la revolució, és a dir al destí del proletariat. Una vegada arribat al poder, el proletariat apareixerà als camperols com l'alliberador de la seua classe. El proletariat entra al govern com a representant revolucionari de la nació, com a conductor reconegut del poble en lluita contra l'absolutisme i la barbàrie del servatge... El regim proletari haurà de pronunciar-se, des del principi, a favor de la solució de la qüestió agrària a què està lligada la sort de l'avanç popular en Rússia.”

M'he permès aquesta cita per a testimoniar que la teoria de la Revolució d'Octubre, presentada hui per mi, no és una improvisació ràpida, construïda *a posteriori* sota la pressió dels esdeveniments. No; ben al contrari, fou emesa sota forma de pronòstic polític molt de temps abans de la revolució d'octubre. Convindreu que la teoria, en general, sols té valor en la mesura en què ajuda a preveure el curs de desenrotllament i a influenciar-lo cap als seus objectius. En això mateix consisteix, parlant en termes generals, la importància inestimable del marxisme com arma d'orientació social i històrica. Lamente que els estrets límits d'aquesta exposició no em permeten estendre la cita precedent d'una forma més àmplia, m'hauré, puix, de conformar amb un curt resum de tot el que he escrit en 1905.

En relació amb llurs tasques immediates, la revolució russa és una revolució burgesa. No obstant, la burgesia russa és antirevolucionària. Per consegüent, la victòria de la revolució sols és possible amb la victòria del proletariat. El proletariat victoriós no es detindrà en el programa de la democràcia burgesa sinó que passarà, immediatament, al programa del socialisme. La revolució russa serà la primera etapa de la revolució socialista mundial.

Tal era la teoria de la *revolució permanent*, formulada per mi en 1905 i més tard exposada a la crítica més acerba sota el nom de “trotskisme”. En realitat, però, açò no és més que una part d'aquesta teoria. L'altra part, de particular actualitat ara, expressa:

Les forces productives actuals ja fa temps que han depassat les barreres nacionals. La societat socialista és irrealitzable dins dels límits nacionals. Per importants que puguen ser els èxits econòmics d'un estat obrer aïllat, el programa del “socialisme en un sol país” és una utopia petitburgesa. Sols una federació europea, i després mundial, de Repúbliques Socialistes, pot obrir el camí a una societat socialista harmònica.

Avui en dia, després de la prova dels esdeveniments, tinc menys raons que mai per a rectificar aquesta teoria.

Després de tot el que ha estat dit, ¿paga la pena continuar tenint en compte l'escriptor feixista Malaparte que m'atribueix una tàctica independent de l'estratègia, resultant de determinades receptes tècniques, aplicables en tot moment? Semblants receptes propiciades pel desventurat teòric del colp d'estat permeten distingir-lo fàcilment del victoriós pràctic del mateix. I ningú correrà el perill de confondre a Malaparte amb Bonaparte.

Sense la insurrecció armada del 25 d'octubre de 1917, l'estat soviètic no existiria. Però la insurrecció no caigué del cel. Per al triomf de la Revolució d'Octubre eren necessàries una sèrie de premisses històriques: 1ª.- La podridura de les velles classes dominants; de la noblesa, la monarquia i la burocràcia. 2ª.- La debilitat política de la burgesia que no tenia cap arrel en les masses populars. 3ª.- El caràcter revolucionari de la qüestió agrària. 4ª El caràcter revolucionari del problema de les nacionalitats oprimides. 5ª.- El pes social del proletariat.

A aquestes premisses orgàniques cal afegir determinades condicions de conjuntura d'excepcional importància: 6ª.- La revolució de 1905 fou una gran lliçó; o, segons Lenin, un “assaig general” de la revolució de 1917. Els soviets, com a forma d'organització irremplaçable de front únic proletari en la revolució, foren organitzats per primera vegada en 1905. 7ª.- La guerra imperialista aguditzà totes les contradiccions, arrencà a les masses endarrerides del seu estat d'immobilitat, preparant el caràcter grandios de la catàstrofe. Però totes aquestes condicions, que eren suficients per a que *esclatarà la*

revolució resultaven, tanmateix, insuficients per a *assegurar la victòria del proletariat* en la revolució. Per a aquesta victòria encara mancava una octava condició: el Partit Bolxevic.

Si enumere aquesta condició en darrer lloc de la sèrie és perquè així correspon a la seqüència lògica i no, ni de lluny, perquè atribuisca al partit el lloc menys important. No; estic molt lluny de semblant pensament. La burgesia liberal pot prendre el poder, i l'ha pres moltes vegades, com a resultat de lluites en què no havia participat: per a d'això posseeix òrgans d'aprehensió magníficament desenvolupats. Però les masses laborioses es troben en altra situació; se les ha acostumat a donar i a no prendre. Treballen pacientment, esperen, perden la paciència, es revolten, combaten, moren, donen la victòria als altres, són traïdes, cauen en el descoratjament, es sotmeten, tornen a treballar. Així és la història de les masses populars sota tots els règims. Per prendre amb seguretat i fermesa el poder, el proletariat necessita un partit superior a tota la resta en claredat de pensament i en decisió revolucionària. El partit dels bolxevics, que amb freqüència ha estat designat, i amb raó, com el partit més revolucionari en la història de la Humanitat, era la condensació viva de la nova història de Rússia, de tot el que havia en ella de dinàmic. Feia molt de temps ja que la desaparició de la monarquia era considerada indispensable per al desenvolupament de l'economia i de la cultura. Però mancaven les forces per tal d'arrodonir aquesta tasca; a la burgesia l'horroritzava la revolució. Els intel·lectuals intentaren dur el camperolat a coll. Incapaç de generalitzar les seues pròpies penes i objectius, el *mugic* deixà sense resposta l'exhortació dels intel·lectuals. La *intel·liguència* s'armà amb dinamita; tota una generació es consumí en aquesta lluita. El 1 de març de 1887, Alexandre Ul'janov cometé el darrer dels grans atemptats terroristes. La temptativa contra Alexandre III fracassà. Ul'janov i la resta de participants foren penjats. L'intent de substituir la classe revolucionària per una preparació química, havia naufragat. Fins i tot la intel·liguència més heroica no és res sense les masses. Sota la impressió immediata d'aquests fets, i de llurs conclusions, cresqué i es formà el més jove dels germans Ul'janov, Nicolás, el futur Lenin; la figura més grandiosa de la història russa. Des d'un principi, en la seua joventut, es posà sobre el terreny del marxisme i enfocà la seua mirada vers el proletariat. Sense perdre un instant de vista l'aldea, s'orientà cap el camperolat a través dels obrers. Havent heretat dels seus precursors revolucionaris la resolució, capacitat de sacrifici i la disposició d'arribar fins el final, Lenin es convertí en els seus anys de joventut en l'educador de la nova generació intel·lectual i dels obrers avançats. En les vagues i lluites de carrer, en les presons i deportacions, els obrers adquiriren el tremp necessari. El projector del marxisme els calgué per a il·luminar, en l'obscuritat de l'autocràcia, llur camí històric.

II

En 1883 nasqué a l'emigració el primer grup marxista. En 1898, en una assemblea clandestina, fou proclamada la creació del Partit Socialdemòcrata Obrer Rus; en aquella època ens anomenàvem tots socialdemòcrates. En 1903 es produí l'escissió entre bolxevics i menxevics. En 1912 la fracció bolxevic es convertí, definitivament, en un partit independent. Aquest partit, durant dotze anys (1905-1917), ensenyà a reconèixer la mecànica de les classes socials en les lluites, en els esdeveniments grandiosos. *Educà quadres de militants aptes, tant per la iniciativa com per l'obediència. La disciplina de l'acció revolucionària es recolzava sobre la unitat de la doctrina, les tradicions de les lluites comunes i la confiança envers una direcció provada.* Tal era el Partit en 1917. Mentre l' "opinió pública" oficial i les tones de paper de la premsa intel·lectual no li concedien quasi gens d'importància, el Partit Bolxevic s'orientava d'acord al curs del moviment de les masses. La formidable palanca que aqueix partit manejava fermament s'introduïa en les fàbriques i els regiments. I les masses camperoles dirigien cada vegada més llurs mirades cap a d'ell. Si s'entén per nació no els cims privilegiats sinó la majoria del poble, és a dir els obrers i camperols, cal reconèixer que el bolxevisme es transformà, en el curs de l'any 1917, en l'únic partit rus vertaderament nacional.

En setembre de 1917, Lenin, obligat a viure en la clandestinitat, donà el senyal: "La crisi està madura, l'hora de la insurrecció s'apropa." Tenia raó. Les classes dominants havien caigut en la imptència davant els problemes de la guerra, el camp i l'alliberament nacional. La burgesia perdé definitivament el cap. Els partits demòcrates, els menxevics i els socialistes revolucionaris, en sostenir la guerra imperialista amb llur política de compromís impotent i de concessions als propietaris burgesos i feudals, dissiparen les últimes restes de la confiança de les masses. L'exèrcit, sacsejat en la seua consciència, es negava a lluitar pels fins de l'imperialisme que li eren estranys. Sense prestar atenció a les exhortacions "democràtiques", els camperols expulsaven als latifundistes dels seus dominis. La perifèria nacional oprimida de l'Imperi es llançà contra la burocràcia peterburgesa. En els més importants consells d'obers i soldats, els bolxevics dominaven. Els obrers i soldats exigien fets. L'abscés estava madur. Únicament faltava un tall de bisturí.

La insurrecció sols fou possible en aquestes condicions socials i polítiques. I així ocorregué, ineludiblement. Tanmateix, no es pot jugar amb la insurrecció. Desgraciat del cirurgià que utilitza el bisturí amb negligència. La insurrecció és un art; té les seues lleis i regles. El partit realitzà la insurrecció d'Octubre amb un fred càlcul i una ardent resolució. Gràcies a això pogué triomfar gairebé sense víctimes. Mitjançant els soviets victoriosos, els bolxevics es col·locaren al davant del país que abasta una sexta part de la superfície de la terra. Supose que la majoria dels meus oients de hui no s'ocupaven de política en 1917. Millor. La jove generació té davant d'ella moltes coses interessants però no sempre fàcils. No obstant, els representants de les velles generacions en aquesta sala recordaran molt bé com fou acollida la presa del poder pels bolxevics: com una curiositat, un equívoc, un escàndol, o més, com un malson que havia d'esvanir-se a les primeres claredats de l'alba. Els bolxevics es mantindrien vint-i-quatre hores, una setmana, un mes, un any. Calia ampliar cada vegada més el termini... els amos del món s'armaven contra el primer Estat Obrer: desencadenament de la guerra civil, noves i noves intervencions, bloqueig. Així passà un any i altre. La història ha de comptar ja quinze anys d'existència del Poder Soviètic. Sí, dirà algun adversari: l'aventura d'Octubre s'ha mostrat molt més sòlida del que entre nosaltres pensàvem. Potser no fóra del tot una "aventura". Malgrat tot la qüestió conserva tota la seua força; què s'ha obtingut a un preu tan elevat? Es pot dir que s'hagen realitzat les bel·leses que anunciaven els bolxevics a les vespres de la insurrecció? Abans de respondre al suposat adversari, observem que aquesta pregunta no és nova. Ben al contrari, es remunta als primers passos de la Revolució d'Octubre, després del dia de llur naixement.

El periodista francès, Claudi Anet, que estava en Petrograd durant la revolució, escrivia ja el 27 d'octubre de 1917: "Els maximalistes (així anomenaven aleshores els francesos als bolxevics) s'han fet amb el poder i s'ha fet el gran dia. En fi, em dic, vaig a veure com es realitza l'Edèn socialista que ens estan promentent des de fa tants anys... Admirable aventura! Posició privilegiada!", etc., etc. Quin autèntic odi s'amaga rere aquestes salutacions iròniques! Des del dia següent de l'ocupació del Palau d'Hivern, el periodista reaccionari es creia ja amb dret d'exigir una butlleta d'entrada al Paradís. Quinze anys han transcorregut des de la insurrecció. Amb una falta de cerimònia tant major, els adversaris manifesten llur alegria maligna en comprovar que, encara avui, el país dels Soviets s'assembla molt poc al regne del benestar general. Per què, doncs, la revolució i per què les víctimes?

Benvolguts oients, deixeu-me creure que les contradiccions, dificultats, faltes i insuficiències del règim soviètic les conec tan bé com el que més. Personalment mai tractí de dissimular-les, ni de paraula ni per escrit. Sempre he cregut, i continue creient, que la política revolucionària (a diferència de la conservadora) no pot basar-se en l'engany. "Expressar allò que és", tal ha de ser el principi essencial de l'estat obrer. No obstant, cal tenir perspectiva, tant en la crítica com en l'activitat creadora. El subjectivisme és un pèssim indicador, sobretot quan es tracta de grans qüestions. Els terminis han d'estar en consonància amb la magnitud de les tasques i no amb els capricis individuals. Quinze anys! Què és això per a una sola vida? Durant aquest temps foren soterrats molts dels de la nostra generació, altres han vist encanudir llurs cabells. Però aquests mateixos quinze anys: quin període més insignificant és en la vida d'un poble! Un segon en el rellotge de la història!...

El capitalisme necessita segles per a afirmar-se en la lluita contra l'Edat Mitjana, per a elevar la ciència i la tècnica, per a construir vies fèrries, per a fer la instal·lació de l'electricitat. I després? Després la Humanitat fou llençada pel capitalisme a l'infern de les guerres i les crisis! I al socialisme, llurs adversaris, és a dir els partidaris del capitalisme, sols li concedeixen quinze anys per a instaurar sobre la terra el Paradís amb tot llur confort modern. No, nosaltres no ens hem imposat semblants obligacions; nosaltres jo hem establert semblants terminis. S'han de mesurar els processos dels grans canvis amb una escala adequada. Jo no sé si la societat socialista s'assemblarà al paradís bíblic, ho dubte molt. Però en la Unió Soviètica encara no existeix el socialisme. Un estat de transició, quallat de contradiccions, carregat amb la pesada herència del passat, sofrint la pressió enemiga dels estats capitalistes: açò és el que allí domina. La Revolució d'Octubre ha proclamat el principi de la nova societat. La República Soviètica sols ha mostrat encara la primera etapa de llur realització. El primer llum d'Edison fou molt imperfecte. Sota les faltes i errors de la primera edificació socialista cal saber discernir l'esdevenidor.

I les calamitats que cauen sobre els éssers vius? Els resultats de la revolució justifiquen les víctimes causades per ella? Pregunta estèril i profundament retòrica! Com si el procés de la història fos el resultat d'un balanç de comptabilitat! Front a les dificultats i penes de l'existència humana, podríem preguntar amb més raó: per a d'açò paga la pena de viure? Heine escrigué, a propòsit d'això, "i el ximple espera la contestació..." Les melangioses meditacions no han impedit a l'home engendrar i néixer. Inclús en aquesta època d'una crisi mundial sense precedents, els suïcidis constitueixen, feliçment, un percentatge

molt baix puix que els pobles no tenen el costum d'anar a cercar en el suïcidi un refugi sinó que s'alleugen de les càrregues insuportables per la revolució. Per altra banda, qui s'indigna a causa de les víctimes de la revolució socialista? Quasi sempre són, precisament, els que han preparat i glorificat les víctimes de la guerra imperialista, o, almenys, els que s'han acomodat fàcilment a la guerra. Podríem també preguntar-nos: està justificada la guerra? Què ens ha donat? Què ens ha ensenyat?

En els seus onze volums de difamació contra la gran Revolució Francesa, l'historiador reaccionari Hipòlit Taine descriu, no sense maligna alegria, els sofriments del poble francès en els anys de la dictadura jacobina i en els que la seguiren. Foren, sobretot, penosos per a les capes inferiors de les ciutats, els plebeus, que com a *sans-culottes*, donaren a la revolució el millor de la seua ànima. Ells o llurs dones passaven nits fredes en les cues per a tornar al dia següent amb les mans buides a la llar gelada. En el dècim any de la revolució, París era més pobre que abans de la insurrecció. Dades curiosament escollides, artificiosament completades, serveixen a Taine per a fonamentar llur veredictor destructor contra la revolució. "Mireu els plebeus, volien ser dictadors i han caigut en la misèria!" És difícil imaginar un moralista més groller; primerament perquè si la revolució hagués llençat el país en la misèria la culpa recauria, abans de tot, sobre les classes dirigents que havien espentejat el poble a la revolució i, segonament, la gran revolució francesa no s'esgotà en les cues de la fam, davant dels forns. Tota la França moderna, sota determinats aspectes tota la civilització moderna, han sortit del bany de la Revolució Francesa.

En el curs de la guerra civil dels Estats Units, moriren 500.000 homes. S'han justificat aqueixes víctimes? Des del punt de vista de l'amo americà d'esclaus i de les classes dominants de la Gran Bretanya, no! Des del punt de vista del negre i de l'obrer britànic, completament! I des del punt de vista del desenvolupament de la Humanitat, en el seu conjunt, no ens ofereix el menor dubte. De la guerra civil de l'any 60 han eixit els Estats Units actuals, amb llur iniciativa pràctica i veloç, la tècnica racionalitzada, l'auge econòmic. Sobre aquestes conquestes de l'americanisme la Humanitat edificarà la nova societat.

La Revolució d'Octubre ha penetrat més profundament que totes les precedents en el sacrari de la societat, en les relacions de propietat. És per això que caldran terminis més amplis per a que es manifesten les forces creadores en tots els dominis de la vida. Però l'orientació general del canvi es ja, des d'ara, clara: la República dels Soviets no ha d'acotar el cap ni emprar el llenguatge de l'excusa davant llurs acusadors capitalistes. Per tal d'apreciar el nou regim des del punt de vista del desenvolupament humà s'ha de plantejar, primer que res, aquesta qüestió: de quina manera s'exterioritza el progrés social i com es pot mesurar? El criteri més objectius, el més profund i indiscutibles és: el progrés pot mesurar-se pel creixement de la productivitat del treball social. L'estimació de la Revolució d'Octubre, des d'aquest punt de vista, ha estat donada ja per l'experiència. Per primera vegada en la història, el principi d'organització socialista ha demostrat la seua capacitat, subministrant resultats de producció mai obtinguts en un curt període de temps. En xifres d'índole global, la corba del desenvolupament industrial de Rússia s'expressa així: donant el valor 100 a l'any 1913, el darrer any de la pre-guerra, l'any 1920, el final de la guerra civil, és també el punt més baix per a la indústria, únicament 25, és a dir, un quart de la producció de pre-guerra; en 1929 aproximadament 200; en 1932, 300, és a dir el triple que a les vespres de la guerra. El quadre quedarà més clar a la llum dels índexs internacionals. De 1925 a 1932 la producció industrial d'Alemanya ha disminuït, aproximadament, una vegada i mitja; als Estats Units ha assolit el doble; en la Unió Soviètica has ascendit a més del quàdruple. Les xifres no poden ser més eloqüents.

De cap manera pense negar o dissimular els costats ombrívols de l'economia soviètica. Els resultats dels índexs industrials estan extraordinàriament influenciats pel desfavorable desenvolupament de l'economia agrària, és a dir, del domini que encara no ha entrat en els mètodes socialistes, però que va ser arrossegat, alhora, a la via de la col·lectivització sense la suficient preparació. És aquesta una gran qüestió que, no obstant, depassa els límits de la meua conferència.

Les xifres índexs representades requereixen encara una reserva essencial: els indiscutibles èxits, i brillants a la seua manera, de la industrialització soviètica exigeixen una verificació econòmica ulterior, des del punt de vista de l'harmonia recíproca dels diferents elements de l'economia, de llur equilibri, dinàmica i, per consegüent, capacitat de rendiment. Ací són inevitables grans dificultats i àdhuc retrocessos. El socialisme no sorgeix, en la seua forma acabada, del Pla Quinquennal igual que Minerva del cap de Júpiter o Venus de l'escuma del mar. Ens enfrontem encara a dècades de treball obstinat, de faltes, de correccions i de reconstrucció. Per altra banda, no oblidem que únicament en el pla internacional pot l'edificació socialista assolir el seu coronament. Però àdhuc el balanç econòmic més desfavorable dels resultats obtinguts fins el present sols revelaria la inexactitud dels càlculs preliminaris, les faltes del pla i

els errors de direcció; en cap cas, però, contradir el fet establert empíricament: la possibilitat d'elevat el treball col·lectiu a una altura mai coneguda, amb ajuda de mètodes socialistes. Aquesta conquesta, d'una importància històrica mundial, ningú ens la pot arrabassar.

Després del que ha estat dit, quasi no paga la pena de perdre el temps en contestar aqueixos laments segons els quals la Revolució d'Octubre ha conduït Rússia a l'ocàs de la cultura. Tal és la veu de les classes dominants i dels salons inquietes. La "cultura" aristocràtico-burguesa enderrocada per la revolució proletària únicament era un complement de la barbàrie. Mentre fou inaccessible al poble rus, poc de nou aportà al tresor de la Humanitat. Però també en allò que concerneix a aquesta cultura, tan plorada per l'emigració blanca, s'ha de precisar una qüestió: en quin sentit ha estat destruïda? En un únic sentit: el monopoli d'una petita minoria sobre els béns de la cultura ha quedat desfet. En canvi, però, tot el que era realment cultural en l'antiga cultura russa roman intacte. Els 'huns' bolxevics no han trepitjat ni les conquestes del pensament ni les obres de l'art. Ben al contrari, han restaurat curosament els monuments de la creació humana i els han posat en ordre exemplar. La cultura de la monarquia, de la noblesa i de la burgesia ha esdevingut, ara, en la cultura dels museus històrics. El poble visita amb fervor aquests museus però no viu als museus. Aprèn, construeix. El mateix fet que la Revolució d'Octubre, haja ensenyat al poble rus, als nombrosos pobles de la Rússia tsarista, a *llegir i escriure* té incomparablement més importància que tota la cultura en conserva de la Rússia d'antany. La Revolució Russa ha creat la base d'una nova cultura, destinada no als escollits sinó a tots. Les masses del món sencer ho noten: d'ací llur simpatia per la Unió soviètica, tan ardent com era llur odi contra la Rússia tsarista.

Benvolguts oients. Vosaltres sabeu que el llenguatge humà representa un instrument irremplaçable no únicament perquè designa les coses i els fets sinó, també, perquè els avalua. Descartant el que és accidental, episòdic, artificial, absorbeix el que és real, característic. Noteu amb quina sensibilitat les llengües de les nacions civilitzades han distingit dues èpoques en el desenvolupament de Rússia. La cultura aristocràtica aportà al món barbarismes com ara *tsar, cosac, pogrom, nagaia*. Coneixeu aqueixes paraules i sabeu llur significat. Octubre aportà a totes les llengües del món paraules com ara *bolxevic, soviet, kolkhoz, gosplan, piatiletka*. Ací la lingüística pràctica dicta llur judici històric suprem!

El significat més profund (i que més difícilment ha estat sotmès a una prova immediata) de tota revolució, consisteix en formar i temprar el caràcter popular. La representació del poble rus com un poble lent, passiu, melangiós, místic, està molt estesa i, això, no es deu a la casualitat. Té els seus arrels en el passat. No obstant, encara no són suficients considerades en Occident les modificacions profundes que la Revolució d'Octubre ha introduït en el caràcter del poble rus. I, podia esperar-se una altra cosa? Tothom que tinga experiència de la vida pot despertar en la seua memòria la imatge d'un adolescent qualsevol, conegut d'ell, que (impressionable, líric, sentimental a la fi) es transforma més tard, d'un colp, sota l'acció d'un fort xoc moral, en un xicot fort, trempat, fins el punt de quedar completament desconegut. En el desenvolupament de tota una nació, la revolució realitza transformacions morals anàlogues. La insurrecció de febrer contra l'autocràcia, la lluita contra la noblesa, contra la guerra imperialista, per la pau, per la terra, per la igualtat nacional, la insurrecció d'octubre, l'enderrocament de la burgesia i dels partits amb tendències a sostenir-la, tres anys de guerra civil al llarg d'un front de 8.000 quilòmetres, els anys del bloqueig, de misèria, fam i epidèmies, els anys de tensa edificació econòmica, les noves dificultats i privacions, tot açò integra una ruda però bona escola. Un pesat martell farà pols el vidre però, en canvi, forjarà l'acer. El martell de la revolució forja l'acer del caràcter del poble.

"Qui ho havia de creure!" S'ha de creure ja. Poc després de la insurrecció, un dels generals tsaristes, Zaleski, s'escandalitzava perquè "un porter o un guarda es convertís de sobte en un president de Tribunal; un infermer en director d'hospital; un barber en funcionari; un sergent en comandant suprem; un jornalier en alcalde; un serrador en director d'empresa."

"Qui ho havia de creure!" S'ha de creure ja. Passe que no es cregués mentre els sergents batien els generals; el mestre, abans jornalier, trencava la resistència de la vella burocràcia; la lampista posava ordre en els transports, el serrador, ara director, restablia la indústria. "Qui ho havia de creure!" Que es tracte ara de no creure...

Per a explicar la paciència desacostumada que les masses populars de la Unió Soviètica demostraren en els anys de la revolució, molts observadors estrangers recorregueren, ja per hàbit, a la passivitat del caràcter rus. Groller anacronisme! Les masses revolucionàries suportaren les privacions pacientment però no passivament. Elles construeixen amb llurs pròpies mans un pervenir millor, i ho volen creure a

qualsevol preu. Que l'enemic de classe tracte solament d'imposar a aquestes masses pacients, des de fora, la seua voluntat. No, millor que no ho intente!...

Per acabar, tractem de fixar el lloc de la Revolució d'Octubre no solament en la història de Rússia sinó, també, en la història del món. Durant l'any 1917, en l'interval de vuit mesos, dos corbes històriques convergeixen. La Revolució de Febrer (aquest eco tardà de les grans lluites que es desenvoluparen en els segles passats sobre el territori dels Països Baixos, Anglaterra, França, quasi tota Europa continental) s'uneix a la sèrie de les revolucions burgeses. La revolució d'Octubre proclama i obre l'era de la dominació del proletariat. És el capitalisme *mundial* qui pateix, sobre el territori de Rússia, la primera gran derrota. La cadena es trenca per la balda més dèbil. Però és la cadena, i no únicament la balda, que es trencà.

El capitalisme, com sistema mundial, es sobreviu històricament a d'ell mateix. Ha terminat d'acomplir llur missió essencial: l'elevació del nivell del poder i de la riquesa humans. La Humanitat no pot estancar-se en el graó assolit. Sols una poderosa embranzida de les forces productives i una organització justa, planificada, és a dir socialista, de la producció i distribució poden assegurar als homes (a tots els homes) un nivell de vida digne i conferir-los alhora el sentiment inefable de la llibertat front a llur pròpia economia. De la llibertat en dos ordres de relacions; primer, l'home no es veurà ja obligat a consagrar la seua vida sencera al treball físic; segon, ja no dependrà de les lleis del mercat, és a dir, de les forces cegues i obscures que obren fora de la seua voluntat. L'home edificarà lliurement la seua economia, és a dir d'acord a un pla, compàs a la mà. Ara es tracta de radiografiar l'anatomia de la societat, de descobrir tots llurs secrets i de sotmetre totes les seues funcions a la raó i a la voluntat de l'home col·lectiu. En aqueix sentit, el socialisme entranya una nova etapa en el creixement històric de la Humanitat. Al nostre avantpassat, armat per primera vegada amb una destrals de pedra, tota la *natura* se li presentava com una conjuració d'un poder misteriós i hostil. Més tard, les ciències naturals, en estreta col·laboració amb la tecnologia pràctica, il·luminaren la natura fins en les seues més profundes obscuritats. Mitjançant l'energia elèctrica, el físic elabora el seu judici sobre el nucli atòmic. No està lluny l'hora en què (com en un joc) la ciència resoldrà la quimera de l'alquímia, transformant el fem en or i l'or en fem. Allà on els dimonis i les fúries de la natura esclataven, regna ara, cada vegada amb més energia, la voluntat industriosa de l'home.

Però malgrat que l'home lluita victoriosament amb la natura, edifica a cegues les seues relacions amb els altres, quasi igual que les abelles i les formigues. Amb retardament i, a més a més, indecís, s'encara amb els problemes de la societat humana. Començà per la religió, per a passar, després, a la política. La Reforma dugué el primer èxit de l'individualisme i del racionalisme burgès en un domini on imperava una tradició morta. El pensament crític passà de l'Església a l'Estat. Nascuda en la lluita contra l'absolutisme i les condicions medievals, la doctrina de la sobirania popular i dels drets de l'home i del ciutadà s'amplia i enrobusteix. Així es formà el sistema del parlamentarisme. El pensament crític penetrà en el domini de l'administració de l'Estat. El racionalisme polític de la democràcia significà la més alta conquesta de la burgesia revolucionària.

Però entre la natura i l'Estat s'interposa l'economia. La tècnica ha alliberat l'home de la tirania dels vells elements (la terra, l'aigua, el foc i l'aire) per sotmetre'l, acte seguit, a la seua pròpia tirania. L'actual crisi mundial testimonia, d'una forma particularment tràgica, com aquest dominador altiu i audaç de la natura continua essent l'esclau dels poder cecs de llur pròpia economia. La tasca històrica de nostra època consisteix a substituir el joc anàrquic del mercat per un pla raonable, en disciplinar les forces productives, en obligar-les a obrar en harmonia, servint dòcilment a les necessitat de l'home. Sols sobre aquesta nova base social l'home podrà endreçar la seua esquena fatigada, i no ja sols els escollits sinó tots i totes, arribar a ser ciutadans amb plens poders en el domini del pensament. No obstant, açò no es encara la meta del camí. No, açò sols és el principi. L'home es considera el coronament de la creació. Per això té, sí, determinats drets. Però qui gosa afirmar que l'home actual siga l'últim representant, el més elevat de l'espècie *homo sapiens*? No, físicament i espiritual està encara molt lluny de la perfecció aquest avortament biològic, de pensament malaltís i que no s'ha creat cap nou equilibri orgànic.

Veritat és que la Humanitat ha produït més d'una vegada gegants del pensament i de l'acció que sobrepassen als seus contemporanis com cims en una cadena de muntanyes. El gènere humà té perfecte dret a estar orgullós dels seus Aristòtil, Shakespeare, Darwin, Beethoven, Goethe, Marx, Edison, Lenin. Però, per què aquests homes són tan escassos? Primer que res perquè han sortit, quasi sense excepció, de les classes elevades i mitjanes. Excepte rares excepcions, les llampades del geni queden ofegades en les entranyes oprimides del poble, abans de tenir la possibilitat de brollar. Però també perquè el procés de

generació, desenrotllament i educació de l'home romangué i roman essent, en la seua essència, obra de l'atzar, no elaborat per la teoria i la pràctica, nos sotmès a la consciència i la voluntat.

L'antropologia, la biologia, la psicologia, han reunit vertaderes muntanyes de materials per a erigir davant de l'home, en tota la seua amplitud, les tasques del seu propi perfeccionament corporal i espiritual i dels seu desenvolupament ulterior. Per la mà genial de Freud, el psicoanàlisi alçà la trapa del pou que, poèticament, s'anomena "ànima" de l'home. I què ens ha revelat? El nostre pensament conscient sols constitueix una petita part en el treball de les obscures forces psíquiques. Bussos savis descendeixen al fons de l'oceà i fotografien la fauna misteriosa de les aigües. Per a que el pensament humà descendisca al fons del seu propi oceà psíquic ha d'il·luminar les forces motrius misterioses de l'ànima i sotmetre-les a la raó i a la voluntat. Quan haja acabat amb les forces anàrquiques de la seua pròpia societat, l'home s'integrarà amb els morters, en les retortes del químic. Per primera vegada, la Humanitat es considerarà a sí mateixa com una matèria prima i, en el millor dels casos, com una semifàbrica física i psíquica. El socialisme significarà un salt del regne de la necessitat al regne de la llibertat, en el sentit que l'home d'avui, farcit de contradiccions i sense harmonia, franquejarà la via vers una nova espècie més feliç.